

Thoth

Egypte cursussen

Een dodelijke familiestrijd?

Ramses III was de tweede koning van de 20ste dynastie. Ramses III was duidelijk een groot bewonderaar van Ramses II uit de 19de dynastie. Hij nam bijna dezelfde koningsnamen aan als zijn voorganger en gaf een aantal van zijn zonen dezelfde namen en titels als enkele zonen van Ramses II. De eerste vier regeringsjaren van Ramses III verliepen relatief rustig. In het 5de regeringsjaar moest hij optreden tegen een Libische invasie. De Libiërs waren geen partij voor het Egyptische leger en werden afgeslacht. In het 8ste regeringsjaar nam Ramses III het op tegen de Zeevolkeren. Deze volkeren, afkomstig uit het Middellandse Zeegebied, werden zowel te land als ter zee door de Egyptenaren verslagen. Op de muren van zijn dodentempel in Medinet Habu liet Ramses III deze overwinning groots afbeelden. In het 11de regeringsjaar moest hij opnieuw optreden tegen Libische stammen die de Delta binnenvielen. Opnieuw waren ze niet opgewassen tegen de Egyptenaren. Ruim tweeduizend Libiërs werden gedood. Ondanks dat dit overwinningen waren zorgde de buitenlandse situatie voor een economische achteruitgang. De lucratieve handel met de Levant kwam voor een groot deel stil te liggen. Ook de hoeveelheid goud die in Nubië gedolven werd nam af. Deze economische problemen zorgden er onder andere voor dat de arbeiders uit Deir el-Medina het werk neerlegden. De economische problemen zorgden er mogelijk voor dat er functionarissen waren die de koning liever kwijt dan rijk waren. De basis voor een samenzwering was hierdoor aanwezig.

Strijd binnen de koninklijke familie?

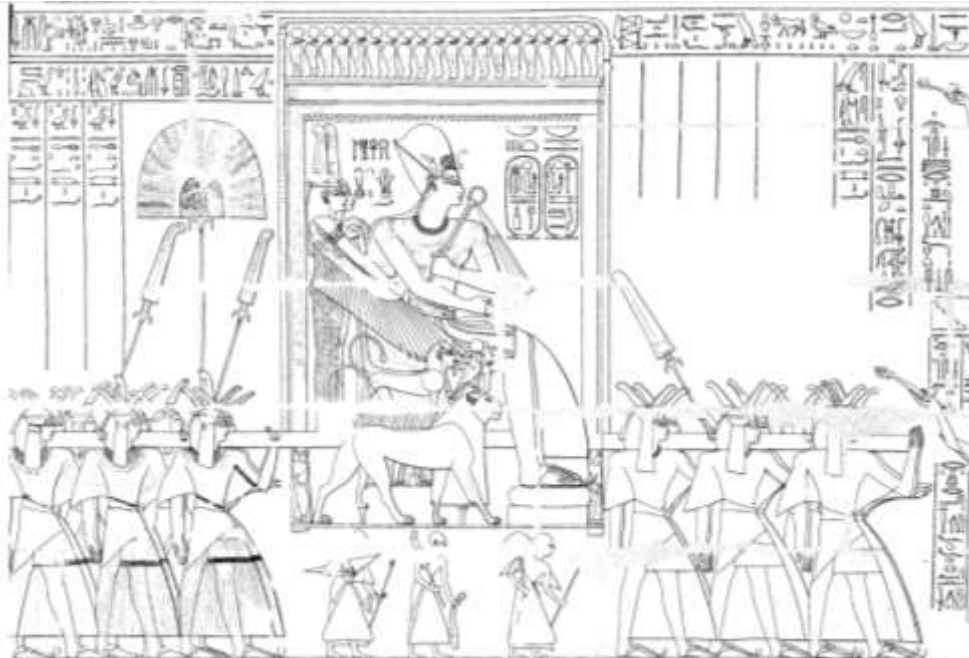
In de tempel van Ramses III in Medinet Habu zijn op verschillende locaties afbeeldingen van zonen aangebracht. In het tweede hof zijn scènes van het ‘Mooie Dal festival’ aangebracht. In de eerste scène van het festival is te zien hoe Ramses III in een draagstoel de tempel wordt binnengedragen. Zijn stoel wordt gedragen door koningszonen. De tekst bij de scène leest:

‘Het brengen/dragen (van) Zijne majesteit naar de tempel (door) de oudste en grootste geborenen in/op zijn mooie draagstoel.’

Direct achter de draagstoel zijn nog andere koningszonen afgebeeld. Dit waren de tweederangs prinsen. Waarschijnlijk zonen bij lagere haremdames.

Dat er sprake was tussen eerste- en tweederangs zonen was iets wat “normaal” was. Van de vele zonen van Ramses II uit de 19de dynastie kwamen alleen de kinderen wiens moeder van “hogere” rang waren in aanmerking als troonopvolger. In de processies van koningszonen in onder andere het Ramesseum, de cultustempel van Ramses II werd dit door kleine iconografische details duidelijk gemaakt. Sommige prinsen droegen bepaalde voorwerpen wel, terwijl andere zonen die niet droegen. Een artikel dat hier dieper op in gaat is [hier](#) te lezen.

Mogelijk was er in andere scènes, vergelijkbaar met die in de tempel van Ramses III, ook een duidelijk onderscheid tussen eerste- en tweederangs zonen. Deze scènes zijn in het Ramesseum, de dodentempel van Ramses II, helaas verloren gegaan. Hierdoor is het niet mogelijk om vast te stellen of Ramses II ook een vergelijkbaar verschil tussen zijn zonen maakte.

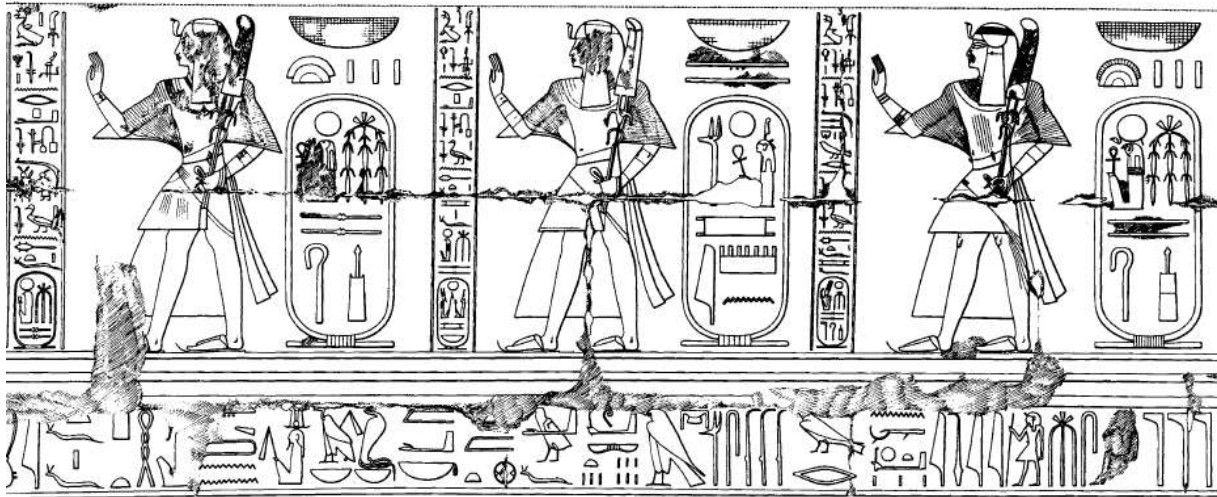

Ramses III wordt door zijn 'oudste en grootst geboren' zonen de tempel in gedragen.

Behalve dit verschil tussen eerste- en tweederangs zonen was er mogelijk een, door Ramses III veroorzaakte, spanning tussen twee delen van de eersterangs zonen. In het Dal der Koninginnen zijn verschillende graven uit de regering van Ramses III te vinden. Het is opmerkelijk dat de graven in twee, uit elkaar gelegen delen van het Dal der Koninginnen zijn gebouwd.

Kaart van het Dal der Koninginnen. In twee delen van het dal werden graven voor echtgenotes en zonen van Ramses III aangelegd. Dit is een aanwijzing van een mogelijke scheiding van twee takken binnen de koninklijke familie.

De eerste drie zonen van Ramses III in de tempel van Medinet Habu.

Op een scene in de barkkapel van Ramses III in de tempel van Karnak is een prins met dezelfde titels aangebracht. Hier is in tegenstelling tot in Medinet Habu wel de eigenaam van de prins aangebracht.

Detail van het Amon-Kamoetef festival uit de barkkapel van Ramses III in Karnak.

Zijn titulatuur leest:

‘Schrijver des konings, opzichter van de strijdwagens, lijfelijke koningszoon, geliefd door hem, Ramses-Amonhirkhopshef, de eerbiedwaardige’.

Deze titulatuur komt overeen met die van de derde prins in Medinet Habu. In graf QV55 in het Dal der Koninginnen is deze prins begraven.

In dit graf heeft Ramses-Amonhirkhopshef dezelfde titels, aangevuld met R’pat, vanaf de late 18de dynastie de term voor kroonprins.

De eerste prins in de processie in Medinet Habu heeft de titulatuur:

'Waaierdrager aan de rechterzijde des konings, kroonprins, koninklijk schrijver, grote opzichter van het leger, lijfelijke koningszoon.'

Deze komt overeen met de titels van prins Ramses in de barkkapel in Karnak. Hiermee kunnen we de eerste prins als prins Ramses, de latere Ramses IV, identificeren.

De tweede prins in de processie in Medinet Haboe draagt de titels:

'Waaierdrager aan de rechterzijde des konings, kroonprins, koninklijk schrijver, lijfelijke koningszoon geliefd door hem.'

Om deze prins te identificeren kan gebruik gemaakt worden van een scene uit de 'Kapel van de levende Ramses'; een kleine kapel in de hypostyle hal van de tempel in Medinet Habu.

Hier zijn zijn acht prinsen te zien die offers aan hun vader Ramses III brengen. De eerste twee prinsen onderscheiden zich van de andere prinsen door hun kleding en langere titulatuur. De onderste prins kunnen we op basis van zijn titulatuur identificeren als prins Ramses.

Hij wordt in deze scene *'De waaierdrager aan de rechterzijde des konings, schrijver des konings, grote opzichter van het leger, de koningszoon.....'* genoemd.

De bovenste prins draagt de titulatuur:

'De kroonprins, schrijver des konings, grote opzichter van de Menfat-troepen.....'

De Menfat troepen waren een elite onderdeel van de Egyptische strijdkrachten.

Er waren tijdens de regering van Ramses III dus drie prinsen die, mogelijk op hetzelfde moment, de titel kroonprins droegen. Mogelijk dat deze titel tijdens de regering van Ramses III verwees naar een prins die 'troonopvolg-kandidaat' was.

Was een van deze prinsen prins Pentaweret, de prins die door middel van een moordaanslag op Ramses III op de troon geplaatst moest worden? Is prins Pentaweret de tweede zoon in de processie in Medinet Habu? Een prins met voldoende status om na de aanslag op Ramses III en prins Ramses de troon op te eisen?

Zaterdag 12 januari vindt in het Rijksmuseum van Oudheden in Leien het seminar Ramses III, de laatste grote farao plaatst.

Ramses III wordt vaak beschreven als de laatste grote farao van Egypte. Maar klopt dit wel? Was zijn poging om "grootsheid" te bereiken uiteindelijk zijn ondergang?

Tijdens dit seminar staan de militaire campagnes, bouwactiviteiten en problemen waarmee het Egypte van Ramses III te kampen kreeg centraal. De moordaanslag en de achterliggende motieven, zoals een strijd binnen de koninklijke familie en de falende regering zullen uitvoerig worden besproken. Meer informatie over dit seminar lees je [hier](#).